

OSMANLI TAŞRASINDA ZENGİN SINIF

Diyarbakirli Zenginler (1750-1800)

Veysel GÜRHAN
Nazife GÜRHAN

Bu kitabın yayın hakkı PHOENİX YAYINEVİ'ne aittir. Yayınevinin ve yayıncısının yazılı izni alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

OSMANLI TAŞRASINDA ZENGİN SINIF

Veysel GÜRHAN

Nazife GÜRHAN

Kapak Tasarımı ve Sayfa Düzeni: Gamze Uçak

ISBN: 978-605-9801-86-7

©Phoenix Yayınevi Tüm Hakları Saklıdır.

Eylül 2018, Ankara

Phoenix Yayınevi-Ünal Sevindik

Sertifika No: 11003

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay/Ankara

Tel: 0 (312) 419 97 81 pbx

Faks: 0 (312) 419 16 11

Baskı

Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd.Şti.

Sertifika No: 25931

İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48

Dağıtım

Siyasal Kitabevi

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0 (312) 419 97 81 pbx

Faks: 0 (312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

OSMANLI TAŞRASINDA ZENGİN SINIF

Diyarbakirli Zenginler (1750-1800)

Veysel GÜRHAN

24 Eylül 1978 yılında Diyarbakır'da doğan yazar 2000 yılında Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği Bölümünden mezun oldu. *“Safevi Devleti’nden Osmanlılara Sığınan Önemli Devlet Adamları”* adlı yüksek lisans tezini Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde 2005 yılında tamamladı. 2012 yılında Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalında *“18. Yüzyılda Mardin Şehri”* adlı tez ile doktor unvanı aldı. Kent tarihi, sosyal yaşam ve Osmanlı hukuk sistemi üzerine çalışmaları olan yazar halen Mardin Artuklu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü’nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Nazife GÜRHAN

13 Eylül 1983 tarihinde Kırıkkale’de doğdu. Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde lisans öğrenimini tamamladıktan sonra aynı üniversitede *“Kadın Akademisyenlerin Din Algılarının Sosyolojik Tahlili: Dicle Üniversitesi ve Mardin Artuklu Üniversitesi Örneği”* adlı tez ile yüksek lisans öğrenimini bitirdi. 2015 yılında Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalında *“Diyarbakır’da Yeni Zenginliğin Mekânsal ve Toplumsal Yansımaları: Diclekent ve Metropol Örneği”* isimli tezini tamamlayarak doktor unvanı aldı. Din Sosyolojisi, Toplumsal Cinsiyet, Mekân ve Yemek Sosyolojisi alanlarında çalışmaları olan yazar hala Mardin Artuklu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü’nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Giriş	7
Kaynağa Dair: Tereke Kayıtları ve Önemi.....	10
Mekâna Dair: Osmanlı Diyarbekir'i.....	16
Zenginlik ve Zengin Kavramı	22
Osmanlı Sosyo-Ekonomik Düzeni ve Sınıflar	30

I. BÖLÜM: 18. YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA DİYARBEKİR'DE SOSYO-EKONOMİK DURUM (Yaşam Standardı ve Servet Analizi). 41

SERVET MİKTARINA GÖRE TOPLUMSAL SINIFLAR	50
SERVETİN FARKLILAŞMASINA ETKİ EDEN FAKTÖRLER	52
Toplumsal Cinsiyet	52
Dini Aidiyet.....	58
Sosyal Statü	66

II. BÖLÜM: 18. YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA DİYARBEKİR'DE ZENGIN SINIF..... 73

EKONOMİK SERMAYE VE ZENGİNLİK	79
Alt Zenginler (1.000- 2.000 Kuruş Serveti Olanlar).....	80
Orta Zenginler (2.001-8.334 Kuruş Serveti Olanlar).....	88
Üst Zenginler (8.335 Kuruş ve Yukarısı Serveti Olanlar)	96
ZENGİNLİĞİN DAĞILIMINDA ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER	101
Mekânsal Farklılıklar ve Zenginlik	102
Toplumsal Cinsiyet ve Zenginlik	107
Dini Aidiyet ve Zenginlik.....	116
Sosyal Statü ve Zenginlik.....	118

III. BÖLÜM: ZENGİNLİK GÖSTERGELERİ	125
Zenginlik Göstergesi Olarak Giyim-Kuşam	126
Zenginlik Göstergesi Olarak Değerli Mücevher Takılar	137
Diyarbakirli Zenginlerin Gündelik Yaşam Mekânları	144
Yeme-İçmenin Sınıfsal Tezahürü: Zengin Mutfağı	158
SONUÇ	167
KAYNAKÇA	175
EKLER	187

GİRİŞ

Zenginlik ve servet oluşumu ile birlikte ortaya çıkan gelir dağılımındaki adaletsizlik insanoğlunu binlerce yıldır meşgul eden meselelerden biri olmuştur. İnsanlar arasındaki farklı gelir düzeylerinin oluşumu, bir başka deyişle gelir eşitsizlikleri, toplumdaki bireyler arasında zengin ya da yoksul gibi sınıfsal kategoriler oluşturmuş ve bu durum sınıfsal farklılıkların/eşitsizliklerin doğmasına yol açmıştır. Zenginlerin maddi güçlerinin yanı sıra iktidarı etkileyecek güce de sahip olmaları onları yönetimde söz sahibi yaptığı gibi toplum içerisinde ayrıcalıklı bir statü ve konuma da ulaştırmıştır. Böyle bir sınıfın Osmanlı toplumunda varlığının incelenmesi bir taraftan incelenen dönemin sosyo-ekonomik özelliklerini ortaya çıkarırken öte taraftan o ülkedeki toplumsal adaletin temellerinin de sorgulanmasına sebep olacaktır.

Söz konusu gelir dağılımındaki adaletsizlik olunca akademik çalışmaların dikkatini genellikle olumsuzlukları birebir yaşayan yoksul kesimler çekmiş ve işin zenginlik boyutu arka planda kalmıştır. Oysa bütün toplumlarda rastlanılan bu iki toplumsal sınıf ayrı ayrı incelemelere tabi tutulmalı ve karşılaştırılmalı olarak değerlendirilmelidir. *Zengin, elit* ya da *burjuva* kavramsallaştırmaları ile özdeşleşen toplumdaki bu sınıfa mensup kişilerin kimler olduğu ve hangi kesimlerin bu sınıflandırmaya girdiği soruları tartışmalıdır. Kime zengin denilmelidir? Maddi olarak belli bir güce sahip kişilere mi, yoksa

para, güç, bilgi ve iktidar bakımından en yüksek seviyeye ulaşmış kişilere mi? Zenginliğin bir sınırı var mıdır? Aslında bahsi geçen bu sorular günümüzde bile kolayca cevaplanamazken söz konusu yüzlerce yıl önce yaşamış bir toplum olunca işin rengi daha da değişmekte ve zorlaşmaktadır.

Araştırmanın zaman sınırı olan 18. yüzyılın ikinci yarısında zengin sınıfın ölçütleri ve sınırları nelerdir sorusuna cevap ararken kullanılacak kaynakların en önemlilerinden biri vefat eden kişilerin geride bıraktığı eşya, mücevher, mal, mülk, borç ve alacakların ayrıntılı dökümünü içeren tereke kayıtlarıdır. Bu kayıtların muhtevaları sayesinde toplumun yaşam standardı, servet edinme yolları ve tüketim alışkanlıkları gibi bilgilere ulaşabilmekteyiz. Bu çalışma daha önce yine kadınlara ait tereke kayıtları üzerine yapmış olduğumuz “*Diyarbakirli Kadınların Yaşam Standardı Analizi*” adlı yayın sırasında ortaya çıkmış bir fikirdir.¹ Bahsi geçen çalışmada Diyarbakirli kadınların mal varlıkları üzerinden bir tür servet analizi yapılarak sınıflandırmaya gidilmişti. Bu bağlamda yoksul, orta halli ve zengin kadınların yaşam standardı ile ilgili tespitler yapılmış ve bunun sonucu olarak zengin kadınların sayıca az olmalarına karşın ellerinde tuttukları toplam servet miktarında diğer gruplar ile aralarında büyük uçurumun oluştuğu görülmüştü. Bu veriler özelde kadınlar ile ilgili olsa da aslında cinsiyet farkı gözetmeksizin tüm bireyler üzerinde incelemelerin yapılmasını gerekli kıldı. Böylelikle zenginlerin ya da zengin sınıfın incelenmesinin hem Osmanlı toplumunun toplumsal kodlarının açığa çıkarılmasına hem de dönemin toplumsal profillerini yansıtacak bütünlüklü bir fotoğraf çekilmesine yardımcı olacağı düşünüldü.

Yukarıda bahsedildiği üzere Osmanlı taşrasındaki zengin sınıf üzerine odaklanan bu çalışma belirtilen toplumsal grup

---

¹ Veysel Gürhan, “18. Yüzyılda Diyarbakirli Kadınların Yaşam Standardı Analizi (Tereke Kayıtlarına Göre)”, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimlerde Akademik Çalışmalar*, İstanbul 2018, s. 111-129.

içerisindeki bireylere yönelen sosyolojik bir tarih araştırmasıdır. Bu çalışmayla klasik dönem Osmanlı zengin sınıfının tarihsel arka plan göz önünde bulundurularak incelenmesi amaçlanırken, Osmanlı toplumunda ortaya çıkan sınıfsallaşma süreçlerinin ekonomik ve kültürel sermaye çerçevesinde nasıl oluştuğu, servet edinme ve tüketim araçlarının öteki (yoksul ve orta halli) gruplardan nasıl farklılıklar gösterdiği gibi hususlar ise araştırmanın problematiğini oluşturmuştur. Araştırmanın hedeflediği bir başka konu da zengin sınıfa mensup kişilerin mal varlıklarını nasıl elde ettikleri, yatırımlarını nasıl yaptıkları, hangi ev eşyası, giysi ve mücevherleri kullandıkları ve bütün bu sahip olduklarının toplum içerisindeki konumlarıyla ilgisinin ne olduğudur.

Bu amaçla giriş bölümünde bir taraftan araştırmanın ana kaynağı olan tereke kayıtları hakkında bilgi verilirken bir taraftan da mekâna dair başlığı altında Diyarbekir'in Osmanlı hakimiyetine geçişi ve yaşadığı siyasi/toplumsal süreçler özetlendi. Okuyucuların incelenen dönemi daha iyi anlamaları adına Osmanlı Devleti'nin sosyo-ekonomik durumu ve sınıflaşma süreci ise ayrı bir başlık altında açıklanmaya çalışıldı. Araştırmanın ana bölümlerine geçmeden önce çalışmanın odaklandığı "zenginlik" ve "zengin sınıf" kavramları teorik düzeyde açıklanmaya çalışılırken tarihsel süreçte bu sınıfın toplumdaki görünürlüğü ile ilgili literatüre değinilmeye çalışıldı.

Birinci bölümde yüzyılın ikinci yarısında Diyarbekir'in sosyo-ekonomik durumu analiz edilmeye çalışılırken, incelenen dönem içerisinde toplumda var olan sosyo-ekonomik tabakalaşma bulgularla ortaya koyuldu. Tereke kayıtları, yoksul, orta halli ve zengin olarak belirlenen servet aralıklarına göre tasnif edildi ve değerlendirilmeleri yapılmaya çalışıldı.

İkinci bölümde ise zengin olarak belirlenen Diyarbekirli'lere ait terekelere odaklanılarak, zengin sınıfın kimlerden oluştuğu, mal varlıklarının miktarı ve servet eğilimleri gibi

hususlar incelendi. Bununla birlikte zenginliğin dağılımında etkili olan faktörler de tespit edilerek bunlar üzerinden zengin sınıfın çerçevesi çizilmeye çalışıldı.

Üçüncü ve son bölümde ise zengin sınıfa mensup bireylerin yaşam tarzları ve zenginliği sunma/gösterme biçimleri ele alındı. Zengin sınıfın zenginliklerini teşhir etmelerinde bir araç olarak kullandıkları göstergeler üzerinden zenginlerin kültürel dünyalarının bir portresi çizildi.

Kaynağa Dair: Tereke Kayıtları ve Önemi

Osmanlı'dan Cumhuriyet dönemine aktarılan milyonlarca belge bugün Osmanlı Arşivi'nde araştırmacıların ilgisine sunulmuştur. Yüzyıllar boyunca muhatapları tarafından büyük bir titizlik içerisinde tutulmuş olan bu kayıtlar günümüzden bakıldığında bile arşivcilik açısından oldukça başarılı kabul edilmektedir. Kayıt altına alındığı dönemle ilgili idari ve ekonomik bilgilerin yanı sıra toplumsal hayatın kodlarına dair ipuçları da sunan bu kayıtlar belli bir standart içerisinde kaydedilerek günümüze kadar muhafaza edilmiştir.

Osmanlı arşivleme sisteminin merkez ve taşra olarak iki yönü bulunmaktadır. Merkezden çıkarılan fermanlar aracılığıyla düzenlemeleri yapılan arşivleme sisteminin taşraya yansması devletin üst düzey temsilcileri olan beylerbeyi, vali, voyvoda, kadı ve naib gibi yöneticilerin sorumluluğundaydı. Hem merkezdeki hem de taşradaki arşivleme sisteminin ürettiği en önemli sonuçlarından biri belgelerin defterlere kaydedilmesi uygulamasıydı. Bu yöntem sayesinde merkezden binlerce kilometre uzaklıktaki birçok yerde muhtevasında çeşitli konuları barındıran çok sayıda arşivlenmiş defterler bulunmaktadır. Bu defterlerden bazıları yerel mahkemelerin tuttuğu kayıtları içeren *şer'iyye sicilleri*, Divan-ı Hümâyun'a yapılan şikayetleri ihtiva eden *ahkâm defterleri*, hane reislerinin gelirlerini kaydetmek amacıyla tutulan *temettuât defterleri* ve vergi yükümlülerine ait bazı bilgileri içeren *tahrir defterleri*'dir.

KAYNAKÇA

- Diyarbakir Şer'iyeye Sicilleri (DŞS) 3744, 3796, 3757, 3753, 3725, 3785, 3797.
- AKDAĞ, Mustafa, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve İnkışaf Devrinde Türkiye'nin İktisadi Vaziyeti", *Belleten*, C. 13, S. 51, Ankara 1949, s. 497-564.
- AKYILMAZ, Gül, "Osmanlı Devleti'nde Gayrimüslimlerin Hukukî Statüsü, Ermeni Araştırmaları", I. Türkiye Kongresi Bildirileri, C. II, Ankara 2003.
- AKYOL ALTUN, Didem, "Kapalı Konut Siteleri ve 'Mahalle' Kavramı", *İdealkent: Mahalle*, S. 2, Adamor Yayıncılık, Ankara 2010.
- AKYÜZ, Julide, "Osmanlı'da Kadınların Hukuki Haklarını Kullanımı Üzerine Bazı Değerlendirmeler", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 6, s. 77.
- ALVER, Köksal, *Mahalle-Mahallenin Toplumsal ve Mekânsal Portresi*, Hece Yayınları, Ankara 2013.
- _____, *Siteril Hayatlar*, Hece Yayınları, Ankara, 2010.
- ASLANOĞLU, Rana, *Kent, Kimlik, Küreselleşme*, Ezgi Kitabevi, Bursa 2000.
- AYDIN Suavi, VERHEIJ, J., "Kaynayan Kazan Diyarbakir Vilâyetinde Etnik-Dinî Gruplar, Yerel Güçler ve Osmanlı Devleti Üzerine Birkaç Not (1800-1870)", *Osmanlı Döneminde Di-*

- yarbeker'de Toplumsal İlişkiler (1870-1915), Ed. J. Verheij, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2016.
- AYKUT, Nezih, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Sikke Tashihleri" XI. Türk Tarih Kongresine Sunulan Bildiriler (5-9 Eylül 1990), C. III, Ankara 1994, s. 1253-1258.
- BARBAROSOĞLU, Fatma Karabıyık, *Modernleşme Sürecinde Moda ve Zihniyet*, İz Yayıncılık, İstanbul 2016.
- BARKAN, Ömer Lütfü, "Edirne Askeri Kassâmı'na Ait Tereke Defteri (1545-1659)", *Belgeler*, C. 3, S. 5-6, 1966
- BEŞİRLİ, Hayati, *Yemek Sosyolojisi Yiyeceklere ve Mutfağa Sosyolojik Bakış*, Phoenix Yayınları, Ankara 2012.
- BORA, Tanıl, ERDOĞAN, Necmettin, "Zenginlik: "Zengin" Bir Araştırma Gündemi "Yoksul" Bir Literatür", *Toplum ve Bilim*, S. 104, İstanbul 2005, s. 3-12.
- BOZAN, Oktay, "20. Yüzyılın Başında Esraf-Aşiret Çatışması: Milli Aşireti ve Diyarbakır Esrafı Örneği", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi: AAM Dergisi*, C. 33, S. 96, s. 1-46
- BRUINNESSEN, Martin Van, *Ağa, Şeyh, Devlet*, Çev. Banu Yalkut, İstanbul 2015.
- BOURDIEU, Pierre, *Ayrım-Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi-*, Çev. Derya Fırat Şannan ve Ayşe Günce Berkkut, Heretik Yayınları, Ankara, 2015.
- _____, *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*, Translated by: Richard Nice, Routledge, United States of America, 1984.
- BOTTON Alain de, *Statü Endişesi*, Çev. Ahu Sıla Bayer, Sel Yayıncılık, İstanbul 2010.
- CANKABAL, Hülya, *17. Yüzyılda Ayntab, Osmanlı Kentinde Toplum ve Siyaset*, İletişim Yayınları, İstanbul 2009.
- _____, "Barkan'dan Bu Yana Tereke Çalışmaları", *Vefatının 30. Yıldönümünde Ö. L. Barkan: Türkiye Tarihçiliğine Katkıları ve Etkileri Sempozyumu*, İstanbul 2009 (http://research.sabanciuniv.edu/17249/1/CANBAKAL_BARKAN.pdf);

- ÇEĞİN Güney, GÖKER Emrah, "Araştırmasından 50 Yıl, Kitabından 35 Yıl Sonra Ayrım", *Ayrım, Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi içerisinde*, Pierre Bourdieu, Çev. Derya Fırat ŞANNAN ve Ayşe Günce BERKKUT, Heretik Yayınları, Ankara 2015.
- DAVIS, Fred Fashion, *Culture and Identity*, University of Chicago Press, Chicago 1992.
- Diyarbakir Şer'iyeye Sicilleri, *Amid Mahkemesi*, Ed. Ahmet Zeki İzgöer, C. 4-7, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Diyarbakır 2015.
- DOĞAN, Cabir, "XVI. Yüzyıl Osmanlı İdari Yapısı Altında Kürt Emirlikleri ve Statüleri", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Mayıs 2011, S. 23, s. 31-43.
- DOĞUÇ, Seçil, "Yeni Orta Sınıfların Gözünden Zenginlik ve Yoksulluk", *Toplum ve Bilim*, S. 104, İstanbul 2005, s. 73-91.
- EKİNCİ, Ekrem Buğra, "Osmanlı Devleti'nde Mahkemeler ve Kadılık Müessesesi Literatürü", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. 3, S. 5, s. 417-439.
- ERGENC, Ozer, "Osmanlı Klasik Dönemindeki Eşraf ve Ayan Üzerine Bazı Bilgiler", *Osmanlı Araştırmaları*, S. 3, İstanbul 1982.
- ERTAŞ, Fatih Coşkun, ŞİŞMAN, Bülent, "XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Osmanlı'da Tereke Uygulaması ve Muhasebesi-Sosyo-Ekonomik Yapıya ve Miras Hukukuna Etkileri", *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Ocak 2013, S. 4, s. 197-222.
- Fichter, Joseph, *Sosyoloji Nedir?*, Çev. Nilgün Çelebi, Anı Yayınları, Ankara 2006.
- FİDAN, Ali, "Burjuvanın Dönüşümü: Arayışlar, Elitler ve Türkiye Ekonomisi", *II. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı II*, Star Ajans Matbaacılık, Bursa 2013.

- FROMM, Eric, *Sağlıklı Toplum*, Çev. Yurdanur Salman ve Zeynep Tanrısever, Payel Yayınevi, İstanbul 2006.
- GEDİKLİ, Fethi, “Şer’iye Sicillerinin Hukuk Tarihi Açısından Önemi ve Sicillere Dayalı Araştırmalar”, *Dünden Bugüne Osmanlı Araştırmaları-Tespitler-Problemler-Teklifler*, İstanbul 2007, s. 73-96.
- GENÇ, Mehmet, *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2009.
- GIDDENS, Antony, *Sosyoloji*, Yay. Haz. Cemal Güzel, Ayraç Yayınları, Ankara 2005.
- GOODY, Jack, *Yemek, Mutfak, Sınıf -Karşılaştırmalı Sosyoloji Çalışması-*, Çev. Müge Günay Güran, Pinhan Yayınları, İstanbul 2013.
- GÖÇEK, Fatma Müge, DAVID, Marc “18. Yüzyıl Galata Kadı Sicillerinde Osmanlı Kadınlarının Toplumsal Sınırlar”, *Modernleşme Eşiğinde Osmanlı Kadınları*, Ed. Madelina C. Zilfi, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2000.
- GÖKSU, Davut, DEMİREL, Haşmet, “Atlas ve Çul: Zenginliğin Dikotomisi ve İslami Sosyete”, *Birikim, Sınırsız Eşitsizlik: Neo-Zenginlik*, S. 232-233, İstanbul 2008, s. 92-99.
- GÖRÜNÜR, Lale, ÖGEL, Semra, “Osmanlı Kaftanları ile Entarilerinin Farkları ve Kullanılışları”, *İTÜ Dergisi*, C. 3, S. 1, 2006.
- GÖYÜNÇ, Nejat, XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1991.
- GÜMÜŞ, Ercan, *18. Yüzyılın İlk Yarısında Amid Kazası*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2014.
- GÜRHAN, Veysel, “18. Yüzyılda Diyarbekirli Kadınların Yaşam Standardı Analizi (Tereke Kayıtlarına Göre)”, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimlerde Akademik Çalışmalar*, İstanbul 2018, s. 111-129.
- _____, “Kadınların Dîvân-I Hümâyün’ a Şikâyet Haklarını Kullanmaları Üzerine Bazı Değerlendirmeler

(Diyarbakir Eyaleti 1 Numaralı Ahkâm Defterine Göre)", *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, Aralık 2017, C. 10, S. 32, s. 323-347.

_____, *Safevilerden Osmanlıya Sığıman Önemli Devlet Adamları*, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır 2005.

_____, "The Enjoyment of Legal Rights By Christian Women In Ottoman Empire (Amid Court In 18th Century)", *The Most Recent Studies in Science and Art*, İstanbul 2018.

HEISE, Ulla, *Kahve ve Kahvehane*, Çev. Mustafa Tüzel, Dost Yayınları, Ankara 2001.

İLHAN, Mehdi, *Amid (Diyarbakır)*, TTK, Ankara 2000.

İNALCIK, Halil, *15. Asır Türkiye İktisadi ve İçtimai Tarihi Kaynakları*, Ankara 1953.

_____, "15. Asır Türkiye İktisadi ve İçtimai Tarihi Kaynakları", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, C. 15, S. 1-4, İstanbul 1953, s. 51-75.

_____, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve İnkişafı Devrinde Türkiye'nin İktisadi Vaziyeti Üzerinde Bir Tetkik Münasebetiyle", *Bellekten*, C. 15, S. 60, Ankara 1951.

_____, *Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2009.

_____, "Şikayet Hakkı: Arz-ı Hal ve Arz-ı Mahzarlar", *Osmanlı Araştırmaları*, 1988, s. 33-54.

İNSEL, Ahmet, "Dünyanın Zenginleri ve Zenginliğin Şiddeti", *Birikim Sınırsız Eşitsizlik: Neo-Zenginlik*, S. 232-233, İstanbul 2008, s. 48-55.

JENNINGS, R. C., "Women in Early 17th Century Ottoman Judicial Records- The Sharia Court of Anatolian Kayseri", *JESHO*, 18/1975, s. 53-114.

KARACA, Behçet, "Osmanlı Devleti'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesini Fethi ve Burada Uyguladığı İdari Sis-

- tem", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 8, 2003, s. 57-72.
- KARAKUŞ, Sadık Emre, "XIX. Yüzyıl Başlarında Edirne Mahkemesi ve Çalışma Düzeni", *Oğuz Türkmen Araştırmaları Dergisi*, C. 2, S. 1, Haziran 2018, s. 142-169.
- KARATAŞ, İhsan, "XVIII. Yüzyılda Bursa Halkının Ekonomik Yapısı", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 15, S. 2, s. 231-264.
- KEYDER, Çağlar, *Türkiye'de Devlet ve Sınıflar*, İletişim Yayınları, İstanbul 2010.
- KODAMAN, Bayram, *Şark Meselesi Işığı Altında Sultan II. Abdülhamid'in Doğu Anadolu Politikası*, İstanbul 1983.
- KÖSE, Ahmet Haşim, KARAHANOGULLARI, Yiğit, "Türkiye'de Faktör ve Varlık Gelirlerinin Sınıfsal Temellerine İlişkin Gözlemler", *Toplum ve Bilim*, S.104, İstanbul 2005, s. 22-47.
- KÜÇÜKERDOĞAN, Rengin, *Lüks ve Markalama-Tüketici Davranışlarında Lüks İmgesi*, Yaz. Işıl Zeybek, Beta Yayınları, İstanbul, 2013.
- LAIYOU, Sophia, "Osmanlı Dünyasında Hristiyan Kadınlar: Rum Cemaatinin Şer 'iye Mahkemelerinde Açtıkları Kişilerarası Davalar ve Aile Davaları (17 ve 18. Yüzyıllar)", *Osmanlı Döneminde Balkan Kadınları Toplumsal Cinsiyet, Kültür, Tarih*, A. Buturovic ve I. Cemil Shick (Der.), İstanbul 2009, s. 253-280.
- LAMONT, Michéle, *Money, Morals and Manners, The Culture of the French and American Upper-Middle Class*, The University of Chicago Press, Chicago and London, 1992.
- LEFEBVRE, Henri, *Gündelik Hayatın Eleştirisi I*, (Çev. Işık Ergüden), Sel Yayıncılık, İstanbul 2010.
- MARDİN, Şerif, *Türkiye'de Toplum ve Siyaset*, İletişim Yayınları, İstanbul 1994.
- MAGGÖNÜL, Zeynep, "Teşvikiye-Nişantaşlıların Serveti", *Toplum ve Bilim*, S. 104, İstanbul 2005, 124-136.

- _____, 'Seçkin' Sementin 'Seçkin' Sakinleri, Teşvikiye-Nişantaşı, Kitapevi yayınları, İstanbul 2006.
- MEDINA, F. X., "Akdeniz Bölgesinde Beslenme, Kültür ve Kültürel Miras", Çev. Şevin Gülman, *Yemek ve Kültür*, S. 6, Çiya Yayınları, İstanbul 2017.
- MINTZ, Sidney W., *Şeker ve Güç*, Çev. Şükrü Alpagut, Kabalcı Yayınları, İstanbul 1997.
- OĞUZ, Gülser, *Bir Osmanlı Kentinde Taşınır Taşınmaz Mal Varlığına Dayalı Servet Analizi: Edirne Örneği*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ,Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2013.
- _____, "Tereke Kayıtlarının Güvenilirliği ve Kadınlara Mirastan Mal Kaçırma Yöntemleri", *International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/1 Winter 2014, s. 409-426.
- ÖĞÜTLE, Vefa Saygın, *Sınıf Analizine Yaklaşımlar*, Ed. Eric Olin Wright., Çev. ve Ed. Vefa Saygın Öğütle, Notabene Yayınları, Ankara 2014.
- OKTİK, Nurgün, "Yoksulluk Olgusuna Kavramsal ve Kuramsal Yaklaşımlar", *Türkiye'de Yoksulluk Çalışmaları*, Der: Nurgün Oktik, Yakın Yayınları, İzmir 2008.
- OSKAY, Ünsal, *XIX. Yüzyıldan Günümüze Kitle İletişimin Kültürel İşlevleri Kuramsal Bir Yaklaşım*, Der Yayınevi, İstanbul 2010.
- ÖZCAN, Tahsin, "Muhallefât", *TDVİA*, Cilt: 30, s. 406-407.
- ÖZSAN, Gül, "Eşraf Ailelerinin Statü Kazanma Mücadelelerinde Kadınların Rolü", *Toplum ve Bilim*, S. 118, 2010, s. 59-90.
- PAMUK, Şevket, *Osmanlı Ekonomisi ve Kurumları*, Çev. Gökhan Aksay, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2007.
- _____, *Osmanlı İmparatorluğunda Paranın Tarihi*, İstanbul 2003.

- PARETO, Vifredo, *Seçkinlerin Yükselişi ve Düşüşü –Kuramsal Bir Sosyoloji Uygulaması-* Çev. Merve Zeynep Doğan, Doğu-Batı Yayınları, Ankara 2013.
- PAQUOT, Thierry, *Lükse Övgü*, Çev. Orçun Türkay, Can Yayınları, İstanbul 2010.
- PINÇON, Michel, PINÇON- CHARLOT, Monique, *Burjuvazinin Sosyolojisi*, Çev. Hande Turan Abadan, Epos Yayınları, Ankara 2012.
- PEIRCE, Leslie, *Ahlak Oyunları 1540-1541, Osmanlı'da Ayntab Mahkemesi ve Toplumsal Cinsiyet*, Tarih Vakfı, İstanbul 2005.
- REİS, Huriye, "Orta çağ İngiliz Edebiyatında Yemek ve Kimlik", *Yemekte Tarih Var Yemek Kültürü ve Tarihçiliği*, Der. Ayşegül Avcı, Seda Erkoç ve Elvin Otman, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2012.
- REYHAN, Cenk, "İlim-Kılıç-Kalem: Osmanlı Kamu Personeli Rejiminde Üçlü İşlevsel Ayrışma", *Bellekten*, C. 72, S. 263, Ankara, 2008.
- SAHİLLİOĞLU, Halil, "Akçe", *TDVİA*, C. II, s. 224-227.
- _____, "1683-1740 yıllarında Osmanlı İmparatorluğu Hazine Gelir-Giderleri" VIII. *Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, C. II, Ankara 1981.
- SALA, Bedir, *Türkiye'de Seçkin Sınıflar ve Siyasal Yapı*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2009.
- SAMANCI, Özge, "Osmanlı Kültüründe Ekmeğin Simgesel Anlamları", Çev. Özge Açıkkol, *Yemek ve Kültür*, S. 32, 2013.
- SIMMEL, Georg, *Paranın Felsefesi*, Çev. Yavuz Alagon ve Öykü Didem Aydın, İthaki Yayınları, İstanbul 2014.
- SMITH, Adam, *Ulusların Zenginliği II*, Çev. Metin Saltoğlu, Palme Yayıncılık, Ankara 2011.

- SOMBART, Werner, *Burjuva –Modern Ekonomi Dönemine Ait İnsanın Ahlaki ve Entelektüel Tarihine Katkı*, Çev. Oğuz Adanır, Doğu-Batı Yayınları, Ankara 2011.
- SØRENSEN, Aage. B., “Rant Temelli Bir Sınıf Analizinin Esasları”, Çev. Aydın Gelmez, *Sınıf Analizine Yaklaşımlar*, Ed. Eric Olin Wright, Çev. ve Ed. Vefa Saygın Öğütler, Notabene Yayınları, Ankara 2014.
- SUĞUR, Serap, “Sosyolojide Temel Yaklaşımlar”, *Sosyolojiye Giriş*, Ed. N. Suğur, Anadolu Üniversitesi Yay., Eskişehir 2012.
- ŞAHİN, Fadime, *Yaşam Tarzı Haberciliğinin Gelişimi ve Statü Oluşumuna Etkileri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Konya 2010.
- ŞİMŞEK, Eyyup, “18. Yüzyılın Başında Trabzon’da Giyim-Kuşam (1700-1725)”, *Mavi Atlas GŞÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 1, Güz-2013.
- TABAKOĞLU, Ahmet, “Osmanlı İktisadi Yapısının Ana Hatları”, *Dünden Bugüne Türkiye’nin Toplumsal Yapısı*, Ed. Mehmet Zincirkıran, Dora Yayınları, Bursa 2011.
- TEKİN, Zeki, *Osmanlı Devleti’nde Kürk Ticareti*, Türkler, C.10, 2002.
- TİMUR, Taner, *Osmanlı Toplumsal Düzeni*, İmge Yayınları, Ankara 2010.
- TUCKER, J. E., *Women in Nineteenth-Century Egypt*, Cambridge University Press, Cambridge 1985.
- TURAN, Namık Sinan, “16. Yüzyıldan 19. Yüzyıl Sonuna Dek Osmanlı Devleti’nde Gayrimüslimlerin Kılık Kıyafetlerine Dair Düzenlemeler”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 60-4, 2005, s. 240-267.
- TURNER, Bryan, *Eşitlik*, Çev. Bahadır Sina Şener, Dost Kitabevi, Ankara 2013.

- TUŞ, Muhittin, "Kayseri Tereke Defterleri Üzerine Bir Araştırma (1700-1730)", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Edebiyat Dergisi*, S. 4, Konya 1999.
- TÜMTAŞ, Mir Sertaç, Kent, Mekân ve Ayrışma: Kentsel Mekânda Ayrışma Dinamikleri, Detay Yayıncılık, Ankara, 2012.
- TÜRKDOĞAN, Orhan, *Günümüzde Aydınlıktakiler Karanlıktakiler*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2011.
- _____, *Osmanlı'dan Günümüze Türk Toplum Yapısı*, Çizgi Kitapevi, İstanbul 2015.
- ÜNAL, Mehmet Ali, "Diyarbakir'de Osmanlı Hâkimiyetinin ve Diyarbakir Beylerbeyliğinin Kurulması", *Oğuzlardan Osmanlıya Diyarbakır Sempozyumu Bildirileri*, Diyarbakır 2004.
- _____, "XVI. Ve XVII. Yüzyıllarda Diyarbakir Eyaletine Tabi Sancakların Statüsü", *Osmanlı Devri Üzerine Makaleler-Araştırmalar*, Kardelen Kitabevi, Isparta 1999.
- VEBLEN, Thorstein, *Aylak Sınıfın Teorisi*, Çev. Zeynep Gültekin ve Cumhur Atay, Babil Yayınları, İstanbul 2005.
- WALLERSTAIN, Immanuel, "11.Yüzyıldan 21.Yüzyıla Kavram ve Gerçeklik olarak Burjuvazi", *İrk, Ulus, Sınıf - Belirsiz Kimlikler-*, Ed. Etienne Balibar ve Immanuel Wallerstein, Çev. Nazlı Ökten, MetisYayınları, İstanbul 2007, s. 165-187.
- WALLACE A. R., WOLF, A. *Çağdaş Sosyoloji Kuramları Klasik Geleneğin Genişletilmesi*, Çev. Leyla Elburuz ve M. Rami Ayas, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2012.
- WEBER, Max, *Sosyoloji Yazıları*, Çev. Taha Parla, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul 1993.
- WEININGER, Elliot B., "Bourdieu'nün Sınıf Analizinin Esasları", Çev. Gökçen Ertuğru, *Sınıf Analizine Yaklaşımlar*, (Ed. Eric Olin Wright, Çev. ve Ed. Vefa Saygın Öğütte, Notabene Yayınları, Ankara 2014.

- WILD, Antony, *Kahve: Bir Acı Tarih*, Çev. Ezgi Ulusoy, MB Yayınevi, İstanbul 2007.
- YAŞAR, M. Ruhat, "Yoksulların Konutla İmtihani: Konut Yoksulluğu", *Kentsel Yoksulluğu Yeniden Düşünmek*, Ed. Ömer Aytaç ve Süleyman İlhan, Birleşik Yayınevi, Ankara 2013.
- YILMAZÇELİK, İbrahim, *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır, 1790-1840, Fiziki, İdari, Sosyo-Ekonomik Yapı*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1995.
- _____, "Diyarbakır Eyaletinin Yeniden Teşkilatlandırılması (1848-1864)", *Osmanlı Ansiklopedisi*, C. 6, Ankara 1999, s. 221-237.
- ZEYBEK, Işıl, *Lüks ve Markalama-Tüketici Davranışlarında Lüks İmgesi*, Beta Yayınları, İstanbul 2013.
- ZURCHER, Erik Jan, *Modern Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul 2007.